

**БАЛА ШИИРЛЕРИ,
ПАРМАКЪ ОЮНЛАРЫ
вe РААТЛЫКЪ МЕШГЪУЛИЕТЛЕРИ**

Акъмесджит
2016

ББК82-6(Крмтат)
Б97

Муаррир *Аблязиз Велиев*

Muarriir *Ablâziz Veliyev*

Б97 Бала шиирлери, пармакъ оюнлары ве раатлыкъ меш-
гъулиетлери / топлагъан ве тертип эткенлер: *Абибуллаева Э.,*
Белялова Л. — Акъмесджит, 2016. — 72 с. : рес. — Къырымтатар
тилинде.

В97 *Bala şiirleri, parmaq oyunları ve rahatlıq meşğuliyetleri /*
toplağan ve tertip etkenler : Abibullayeva E., Belâlova L. — Aqmescit,
2016. — 72 s. : res. — Qırımtatar tilinde.

© *Абибуллаева Э., Белялова Л.,*
топлагъан ве тертип эткенлер, 2016

© *Abibullayeva E., Belâlova L.,*
toplağan ve tertip etkenler, 2016

**BALA ŞİİRLERİ,
PARMAQ OYUNLARI
ve RAATLIQ MEŞĞULİYETLERİ**

Aqmescit
2016

Кириш сёз

Мектеп чагынадже балалар тербиеси гъает месулиетли ве змиетли девир. Педагог ве психологларнынъ къайд эткенлерине коре, бу девирде балаларнынъ яшайыш формуласы шекиллене. Бу формула неден ибарет олмалы? Ана тили муити баланынъ яшайышында насыл ер тутмалы?

Я. Коменский, К. Ушинский, И. Гаспринский, А. Ильмий мектеп чагынадже девринде баланынъ инкишафында ана тилининъ ерини къайд этелер. Инсаннынъ тильнен ильк танышувы анасынынъ къарнында башлай. Анасынэн башлангъан бу ёлджулыкъ инсаннынъ омюри бою янында къалмакъ керек. Онынъ ичюн бу тильге — ана тили дегенлер. Ана ве баба эвлядына догъгъанынен тильнинъ къаиделерини огретмей. Олар бу тиль вастасынен озъ севгисини ве дуйгъуларыны ифаде этелер, урф-адетлерини ве медений дегерлерини ашламагъа тырышалар. Бу мунасебетлер башта динълеме, сонъра къонушма, даа сонъра окъума ве язма шекилинде илерлей. Динълеме, окъума, къонушма ве язма алышкъанлыкълары инсанда омюр бою девам эте.

Тиль огретилювинде сёз байлыгъы пек муимдир. Бу зенгинликни бала шиирлери, пармакъ оюнлары, тапмаджалар ве эгленджели мешгъулиетлер ярдымынен арттырмакъ мумкюн. Бу ёнелиште «Fidançıq» окъутув ве инкишаф меркези оджаларнынъ теджрибесине эсасланаракъ озъ биринджи джыйынтыгъыны азырлады ве ана-бабалар, тербиеджилер, усулджыларгъа такъдим эте. Джыйынтыкъта Лейля Асанова («Фиданлар» бала меркези), Диляра Ибрагимова ве Нияра Аблялимованынъ ишлери ве терджимелери ер алмакъта.

Э. Абибуллаева, Л. Беялова

Kiriş söz

Mektep çağınace balalar terbiyesi ğayet mesuliyetli ve emiyetli devir. Pedagog ve psihologların qayd etkenlerine kore, bu devirde balaların yaşayış formulası şekillene. Bu formula neden ibaret olmalı? Ana tili muiti balanın yaşayışında nasıl yer tutmalı?

Ya. Komenskiy, K. Uşinskiy, I. Gasprinskiy, A. Ilmiy mektep çağınace devrinde balanın inkişafında ana tiliniñ yerini qayd eteler. İnsannıñ tilnen ilk tanışuvı anasınıñ qarnında başlay. Anasinen başlanğan bu yolculıq insannıñ omürı boyu yanında qalmaq kerek. Onıñ içün bu tilge — ana tili degenler. Ana ve baba evlâdına doğğaninen tilniñ qaidelerini ogretmey. Olar bu til vastasinen oz sevgisini ve duyğularını ifade eteler, urf-adetlerini ve medeniy degerlerini aşlamağa tırışalar. Bu munasebetler başta diñleme, soñra qonuşma, daa soñra oquma ve yazma şeklinde ilerley. Diñleme, oquma, qonuşma ve yazma alışqanlıqları insanda omür boyu devam ete.

Til ogretilüvinde söz baylığı pek muimdir. Bu zenginlikni bala şiirleri, parmaq oyunları, tapmacalar ve eglenceli meşğuliyetler yardımınen arttırmaq mumkün. Bu yonelişte «Fidançıq» oqutuv ve inkişaf merkezi ocalarınıñ tecribesine esaslanaraq oz birinci cıyıntığını azırladı ve ana-babalar, terbiyeciler, usulcılarğa taqdim ete. Cıyıntıqta Leylâ Asanova («Fidanlar» bala merkezi), Dilâra İbragimova ve Niyara Ablâlimovanıñ işleri ve tercimleri yer almaqta.

E. Abibullayeva, L. Belâlova

I. БАЛА ШИИРЛЕРИ

Лейля Асанова

Гузель мевсим

Кунеш кокте кыыздыра,
Ерге шавле ягъдыра.
Чечеклер де балланып,
Балкъуртларны чагъыра.

Яз киби гузель мевсим
Пек келише балларгъа:
Олар эвде отурмай,
Чапкъалайлар ёлларда.

Тамирленген сыныфлар
Боя къокъуп, беклейлер.
Тезден сентябрь келир,
Эрте кузьнен берабер.

Къокълачыкъ

Козълери кок, къашлары къара,
Сачы сары, бурны уфачыкъ.
Татлыдыр «ана!» деген тильчиги,
Мына менде насыл къокълачыкъ!

Онъа озюм антерчик тиктим,
Сачларыны тарадым, орьдим.
Къолчыгъына такътым мен саат,
«Саречик» деп адыны къойдым.

I. BALA ŞİİRLERİ

Leylâ Asanova

Güzel mevsim

Küneş kökte qızdırı,
Yerge şavle yağdırı.
Çeçekler de ballanıp,
Balqurtlarını çağırı.

Yaz kibi güzel mevsim
Pek kelişe ballarğa:
Olar evde oturmıy,
Çapqalaylar yollarda.

Tamirlengen sınıflar
Boya qoqup, bekleyler.
Tezden sentâbr kelir,
Erte küznen beraber.

Qoqlaçıq

Közleri kök, qaşları qara,
Saçı sarı, burnı ufaçıq.
Tatlıdır «ana!» degen tilçigi,
Mına mende nasıl qoqlaçıq!

Oña özüm anterçik tiktım,
Saçlarını taradım, ördim.
Qolçığına taqtım men saat,
«Sareçik» dep adını qoydım.

Кимерде оны ювундырам,
Кичик легенчикке отуртып.
О агъламай, бетини ювсам,
Къокъулы сабунны копюртип.

Бакъынъыз, не къадар гузель алем!

Бакъынъыз, не къадар гузель алем:
Бенекли кобелек, кызыл ляле.
Айван ве къушчыкълар,
Огълан ве кызчыкълар,
Санки парылдагъан бир алев.

Бакъынъыз, не къадар гузель Къырым!
Хансарайы, дагълары, багълары.
Денъизнинъ далгъасы,
Шифалы авасы,
«Къарылгъач ювасы», хайтармалары!

Динъленъиз, не къадар татлы тилим!
Ана ве бабамнен лаф эте билем.
Тилим — байлыгъым,
Тилим — гъурурым,
Гузель Къырым — бу меним илим.

Акъбардакъ

Акъ чечек, ап-акъ чечек,
Адынъ акъбардакъ чечек.
Баарь киби гузельсинъ,
Баарь темсили — сенсинъ!

Эм назик, эм кучлюсинъ,
Индже белли, кучюксинъ:
Къарнен ювып бетинъни,
Къара ерден чыкътынъ сен.

Kimerde onı yuvundıram,
Kiçik legençikke oturtıp.
O ağlamay, betini yuvsam,
Qoqulu sabunı köpürtip.

Baqıñız, ne qadar güzel alem!

Baqıñız, ne qadar güzel alem:
Benekli köbelek, qızıl lâle.
Ayvan ve quşçıqlar,
Oğlan ve qızçıqlar,
Sanki parılдаğan bir alev.

Baqıñız, ne qadar güzel Qırım!
Hansarayı, dağları, bağları.
Deñizniñ dalğası,
Şifalı avası,
«Qarılğaç yuvası», haytarmaları!

Diñleñiz, ne qadar tatlı tilim!
Ana ve babamnıñ laf ete bilem.
Tilim — baylığım,
Tilim — ğururım,
Güzel Qırım — bu menim ilim.

Aqbardağ

Aq çeçek, ap-aq çeçek,
Adıñ aqbardağ çeçek.
Baar kibi güzelsiñ,
Baar temsili — sensiñ!

Em nazik, em küçlisiñ,
İnce belli, küçüksin:
Qarnen yuvıp betiñni,
Qara yerden çıqtıñ sen.

Узьменъиз акъбардакъны!
Яраштырсын эр якъны
Акъ чечек, ап-акъ чечек,
Ады — акъбардакъ чечек!

Джеп телефоны

Бабам манъа сатын алды
Дюльбер джеп телефоны.
Сой-соп, достнен лаф этем.
Пек бегенем мен оны.

Эвге бираз кеч къалсам,
Телефон ача анам.
«Раатсызланманъыз! — дейим, —
Мен аптемни беклейим.

Биз къайтырмыз берабер,
Ярым саат кечкен сонъ».
Не онъайтлы, бакъ оны,
Экен джеп телефоны!

Учьфенер

Ёл четинде учьфенер,
Козьлери янар-сёнер.
Араба, ёлджыларгъа
Юрьмеге ярдым этер.

Къырмызы козю янса —
Сабыр этип, бекленъиз.
Эгер сарысы янса —
Даа ёлны кечменъиз.

Ешиль янса — ёл ачыкъ!
Буюрынъыз, кечинъиз —
Ёлакъ-ёлакъ зебраны
Тез-тез басып кетинъиз.

Uzmeñiz aqbardaqnı!
Yaraştırırsın er yaqnı
Aq çeçek, ap-aq çeçek,
Adı — aqbardaq çeçek!

Cep telefonu

Babam maña satın aldı
Dülber cep telefonu.
Soy-sop, dostnen laf etem.
Pek begenem men onı.

Evge biraz keç qalsam,
Telefon aç a nam.
«Raatsızlanmañız! — deyim, —
Men aptemni bekleyim.

Biz qaytırmız beraber,
Yarım saat keçken soñ».
Ne oñaytlı, baq onı,
Eken cep telefonu!

Üçfener

Yol çetinde üçfener,
Közleri yanar-söner.
Araba, yolcılarğa
Yürmege yardım eter.

Qırmızı közü yansa —
Sabır etip, bekleñiz.
Eger sarısı yansa —
Daa yolnı keçmeñiz.

Yeşil yansa — yol açıq!
Buyurıñız, keçiñiz —
Yolaq-yolaq zebranı
Tez-tez basıp ketiñiz.

Чипчелер

Сары, сары чипчелер,
Анасынен кезелер.
Янларына мен барсам,
Кулюк тавукъ къабара.

Балаларны къорчалай,
Чипчелери бир талай.
Сая-сая болдурам,
Джоюлсалар, къыдырам.

Къомшунунъ азбарына
Чивильдешип къачалар.
Эписи ер къапалы,
Къайдан тешик тапалар?

Мышычыкъ

Бизим азбарымызгъа
Къаердендир, бильмейим,
Кельди чубар мышычыкъ,
Пек кичкене бир шейчик.

Копектен де къоркъмайып,
Мен тараф адымлады.
«Хош кельдинъ!» — дедим онъа,
Яваш алып къолума.

Тепсичикте сют бердим,
Йымшакъ отъмек уфатып.
Бираздан чыкып бакъсам,
Мышыкъ юкълай, кейф чатып.

Тепсичикни бошаткъан,
Сонъ сетке чыкып яткъан.
«Бакъ сени ярамазгъа,
Къошулгъан арамызгъа!»

Çipçeler

Sarı, sarı çipçeler,
Anasinen kezeler.
Yanlarına men barsam,
Külük tavuq qabara.

Balalarını qorçalay,
Çipçeleri bir talay.
Saya-saya bolduram,
Coyulsalar, qıdıram.

Qomşunıñ azbarına
Çivildeşip qaçalar.
Episi yer qapalı,
Qaydan teşik tapalar?

Mışıçıq

Bizim azbarımızğa
Qayerdendir, bilmeyim,
Keldi çubar mışıçıq,
Pek kiçkene bir şeyçik.

Köpekten de qorqmayıp,
Men taraf adımladı.
«Hoş keldiñ!» — dedim oña,
Yavaş alıp qoluma.

Tepsiçikte süt berdim,
Yımşaq ötmek ufatıp.
Birazdan çıqıp baqsam,
Mışıq yuqlay, keyf çatıp.

Tepsiçikni boşatqan,
Soñ setke çıqıp yatqan.
«Baq seni yaramazğa,
Qoşulğan aramızğa!»

Озюнь окъурсынъ

— «Почтаджы газет кетирди!» —
Деди къуванып Якъуп,
Анасына «Янъы дюнъя»
Ве «Къырым»ны узатып.

— «Сагъ ол! Берчи, окъуйым.
Отур да, динъле, къозум!
Буюк олгъан сонъ исе
Оны окъурсынъ озюнь.

«Арманчыкъ»къа язылып,
Оны озюнь окъурсынъ.
Окъумыш адам олып,
Чечек киби къокъурсынъ!»

Кок къушагъы

Чешит ренкли кок къушагъы
Мавы кокни къучакълады.
Чюнки кунеш шавлесинден
Къара булутлар агълады.

Сени эльнен туталмайым,
Къуваласам — еталмайым.
Чешит ренкли кок къушагъы,
Эгильсе, сени тутайым.

Къалем алып, ресим япам,
Келишкен тюслерни тапам.
Едиси де бардыр мында:
Тамам кок къушагъы япам.

Özün oqursıñ

— «Poçtacı gazet ketirdi!» —
Dedi quvanıp Yaqup,
Anasına «Yañı dünya»
Ve «Qırım»nı uzatıp.

— «Sağ ol! Berçi, oquym.
Otur da, diñle, qozum!
Büyük olğan soñ ise
Onı oqursıñ özün.

«Armançıq»qa yazılıp,
Onı özün oqursıñ.
Oqumış adam olıp,
Çeçek kibi qoqursıñ!»

Kök quşağı

Çeşit renkli kök quşağı
Mavı kökni quçaqladı.
Çünki küneş şavlesinden
Qara bulutlar ağladı.

Seni elnen tutalmayım,
Quvalasam — yetalmayım.
Çeşit renkli kök quşağı,
Egilse, seni tutayım.

Qalem alıp, resim yapam,
Kelişken tüslerni tapam.
Yedisi de bardır mında:
Tamam kök quşağı yapam.

Фиданчыкъ

Сары-сары, сап-сары
Алтын киби урлучыкъ.
Келинъ, достлар, сачайыкъ,
Оссин ешилъ фиданчыкъ.
Тамла-тамла ягъмурчыкъ,
Яхшы сувар топракны.
Тезден тазе филисчик
Косьтереджек япракны.
Осе-осе узансын,
Коклерге фиданымыз.
Чечек ачып гурьлешсин
Севимли Ватанымыз!

Айванат багъчасында

Бизлер пек ашыкъамыз
Айванат багъчасына.
Анда пек чокъ айванлар
Яшай къардашчасына.

Мына сыгъын, зурафе,
Устьлери леке-леке.
Недир о шап-шап эткен?
Бакъ, сакъыз чайнай деве.

Бар кучюнен окюрген
О да насыл джанавар?
Танымайсынъмы, олар
Без, къонъур аювлар!

Fidançıq

Sarı-sarı, sap-sarı
Altın kibi urluçıq.
Keliñ, dostlar, saçayıq,
Össin yeşil fidançıq.
Tamla-tamla yağmurçıq,
Yahşı suvar topraqnı.
Tezden taze filişçik
Kösterecek yapraqnı.
Öse-öse uzansın,
Köklerge fidanımız.
Çeçek açıp gürleşsin
Sevimli Vatanımız!

Ayvanat bağçasında

Bizler pek aşığımız
Ayvanat bağçasına.
Anda pek çoq ayvanlar
Yaşay qardaşçasına.

Mına sığın, zurafe,
Üstleri leke-leke.
Nedir o şap-şap etken?
Baq, saqız çaynay deve.

Bar küçünen ökürgen
O da nasıl canavar?
Tanımaysıñmı, olar
Beyaz, qoñur ayuvlar!

Янар козьлю къашкъырлар,
Бакъсанъ копекке ошай.
Янында кемикнен эт,
Бутюн кунъ оны ашай.

Багъчанынъ ортасында,
Энъ балабан къафесте
Султан киби бир къаплан
Ашыкъмайып кезине.

Нелер ёкъ дейсинъ мында,
Бири-биринден фаркълы
Тюрлю-тюрлю айванлар
Эписи пек меракълы.

Бойле этип багъчада
Долаштыкъ тоя-тоя.
Шашып къалдыкъ эпимиз —
Не де аджайип дюнья!

Сеслерни огренемиз

«Къ»

Бостангъа сен кир де бакъ:
Гурь оськен ешилъ япракъ.
Къавун, къарпыз ве къабакъ
Топлар киби томалакъ.

«Х»

Гъарип Хораз хасталангъан,
Сесчиги пек хырылдай.
Сыджакъ хошаф ичкен сонъ о
Учъ кунъде яхшы олгъан.

Yanar közlü qaşqırlar,
Baqsan köpekke oşay.
Yanında kemiknen et,
Bütün kün onı aşay.

Bağcanın ortasında,
Eñ balaban qafeste
Sultan kibi bir qaplan
Aşıqmayıp kezone.

Neler yoq deysin mında,
Biri-birinden farqlı
Türlü-türlü ayvanlar
Episi pek meracılı.

Böyle etip bağçada
Dolaştıq toya-toya.
Şaşıp qaldıq epimiz —
Ne de acayıp dünya!

Seslerni öğrenemiz

«Q»

Bostanğa sen kir de baq:
Gür ösken yeşil yapraq.
Qavun, **q**arpız ve **q**abaq
Toplar kibi tomalaq.

«H»

Ğarip **H**oraz **h**astalanğan,
Sesçigi pek **h**ırılday.
Sıcaq **h**oşaf içken soñ o
Üç künde **yahş**ı olğan.

Сыггырчыкъ

(«Скворушка» рус халкъ йыры)

Кузь кельгенде сарарды
Сельби береги,
Далында бир сыггырчыкъ
Йырлай кедерли.

Багълама:

Сельби далы саллана,
Ягъмур ич битмей,
Баарьгедже сагълыкънен
Къалыныыз сиз, дей.

Узакъ ёлгъа учаджакъ
Бизим сыггырчыкъ,
Онынъ ичюн къушчыкъны
Динълейик азчыкъ.

Багълама:

Сельби далы саллана,
Ягъмур ич битмей,
Баарьгедже сагълыкънен
Къалыныыз сиз, дей.

Къара булут артында
Кунеш йылтырай,
Бош ювасы янында
Сыггырчыкъ йырлай.

Багълама:

Сельби далы саллана,
Ягъмур ич битмей,
Баарьгедже сагълыкънен
Къалыныыз сиз, дей.

Терджиме эткен *Диляра Ибрагимова*

Sığırçıq

(«Skvoruşka» rus halq yırı)

Küz kelgende sarardı
Selbi teregi,
Dalında bir sığırçıq
Yırlay kederli.

Bağlama:

Selbi dalı sallana,
Yağmur iç bitmey,
Baargece sağlıqnen
Qalıñız siz, dey.

Uzaq yolğa uçacaq
Bizim sığırçıq,
Onıñ içün quşçıqnı
Dinleyik azçıq.

Bağlama:

Selbi dalı sallana,
Yağmur iç bitmey,
Baargece sağlıqnen
Qalıñız siz, dey.

Qara bulut artında
Küneş yıldıray,
Boş yuvası yanında
Sığırçıq yırlay.

Bağlama:

Selbi dalı sallana,
Yağmur iç bitmey,
Baargece sağlıqnen
Qalıñız siz, dey.

Tercime etken *Dilâra İbragimova*

Аначыгъым

(Рус халкъ йыры)

Джанымдан да пек севем
Тувгъан анамны.
Баба, бита, дедемни,
Эм къорантамны.
Эр кунъ саба тургъанда
Этем мен дуа,
Эр вакъыт анам олсун
Дейим янымда.

Багълама:

Аначыгъым, азизим,
Насыл дюльберсинъ.
Назиксинъ эм севгили,
Сен бир данесинъ.

Буюк къорантамызнен
Бераберликте
Ватанда шенъ яшаймыз
Муаббетликте.
Доланамыз, кеземиз
Бутюн Къырымны,
Достлар иле йырлаймыз
Ватан йырыны.

Багълама.

Дюльбер баарь кельгенде
Гуль чечек ачса
Мен топларым гульдесте
Азиз анама.

Anaçığım

(Rus halq yırı)

Canımdan da pek sevem
Tuvğan anamni.
Baba, bita, dedemni,
Em qorantamni.
Er kün saba turğanda
Etem men dua,
Er vaqıt anam olsun
Deyim yanımda.

Bağlama:

Anaçığım, azizim,
Nasıl dülbersiñ.
Naziksiñ em sevgili,
Sen bir danesiñ.

Büyük qorantamıznen
Beraberlikte
Vatanda şeñ yaşaymız
Muabbetlikte.
Dolanamız, kezemiz
Bütün Qırımni,
Dostlar ile yırlaymız
Vatan yırını.

Bağlama.

Dülber baar kelgende
Gül çeçek açsa
Men toplarım güldeste
Aziz anama.

Къучакъларым, оперим
Ал янагындан.
Чюнки юректен севем,
Севем мен джандан.

Багълама.

Терджиме эткен *Диляра Ибрагимова*

Александр Тимофеевский

«Весёлая геометрия»
китабындан терджимелер

(«Шень геометрия» кичкенелер ичюн)

Элиме къалем алдым

Элиме къалем алдым
Ве чызмагъа башладым.
Бир тийгеннен кягъыткъа
Пейда олды бир нокъта.
Бир къач нокъта япкъан сонъ,
Оларны бирлештирдим.
Бир нокътадан нокътагъа
Индже ёлчыкъ кечирдим.

Юксек-алчакъ

Чокъ къатлы юксек бина,
Санки мазаллы бир дев.
Янында боджек киби
Тура бир алчачыкъ эв.

Узакъ ве якъын

Эки битам бар меним,
Бири пек узакъ менден.

Quçaqlarım, öperim
Al yanağından.
Çünkü yürekten sevem,
Sevem men candan.

Bağlama.

Tercime etken *Dilâra İbragimova*

Aleksandr Timofeyevskiy

«Vesylaya geometriya»
kitabından tercimeler

(«Şeñ geometriya» kiçkeneler için)

Elime qalem aldım

Elime qalem aldım
Ve çizmağa başladım.
Bir tiygennen kâğıtqa
Peyda oldı bir noqta.
Bir qaç noqta yapqan soñ,
Olarını birleştirdim.
Bir noqtadan noqtağa
İnce yolçıq keçirdim.

Yüksek-alçaq

Çoq qatlı yüksek bina,
Sanki mazallı bir dev.
Yanında böcek kibi
Tura bir alçaqıq ev.

Uzaq ve yaqın

Eki bitam bar benim,
Biri pek uzaq menden.

Оны корьмек ичюн мен
Машнагъа минип кетем.
Дигер битам пек якъын,
Арамыз тек бир адым.
О янымда отура,
Ве мангъа чорап оре.

Тар ве кенъ

Эвимизнинъ янында
Бир ёлчыкъ бар — о пек тар.
Андан зордан кечемиз
Мен ве копек Чубар.
Машина ёлу башкъа —
Тегиз, догъру эм де кенъ.
Андан сербест кечерлер
Геми, учакъ ве трен.

Учькоше

Учь серник чёп алдым мен,
Къойдым маса устюне.
Уджларыны экледим,
Учькоше олды менде.
О ошай эв дамына,
Учакънынъ къанатына.
Козюм тюшти кошеге,
О бенъзей учькошеге.

Терджиме эткен *Диляра Ибрагимова*

Узатчы эллеринъни

Узатчы эллеринъни,
Киейик кольмегинъни:
Сагъ къолунъ сагъ енъине,
Сол къолунъ сол енъине,
Там кирсинлер ерине.

Onı krmek in men
Maşnağa minip ketem.
Diger bitam pek yaqın,
Aramız tek bir adım.
O yanımda otura,
Ve maña orap re.

Tar ve keñ

Evimizniñ yanında
Bir yolıq bar — o pek tar.
Andan zordan keemiz
Men ve köpek ubar.
Maşına yolu başqa —
Tegiz, doėru em de keñ.
Andan serbest keerler
Gemi, uaq ve tren.

kşe

 sernik p aldım men,
Qoydım masa üstüne.
Uclarını ekledim,
kşe oldu mende.
O oşay ev damına,
Uaqnıñ qanatına.
Kzm tşti kşege,
O beñzey kşege.

Tercime etken *Dilâra İbragimova*

Uzatı elleriñni

Uzatı elleriñni,
Kiyeyik klmeėiñni:
Saė qoluñ saė yeñine,
Sol qoluñ sol yeñine,
Tam kirsinler yerine.

Насыл дюльбер дёгмелер,
Кель саяйыкъ берабер:
Бир, эки, бирер-бирер,
Дёгмеленди кольмеклер.

Невбет кельди штангъа.
Сагъ аягъындан башла.
Артындан сол аягъынъ
Кирсет сол балагъына.

Терджиме эткен *Диляра Ибрагимова*

Сергей Михалков

Афта

(«Неделя»)

Базарэртеси

Базарэртеси куню
Афтада биринджи кунъ.
Ондан башлана афта.
Дерс яп, диванда ятма.

Салы

Салы — экинджи къардаш.
Чалыша яваш-яваш.
Чалышмакътан ич къоркъмай.
Салынынъ иши къайнай.

Чаршенбе

Афта ортасы куню,
Вакъты ёкъ эгленмеге.
Недир? — деп сорасанъыз.
Онынъ ады чаршенбе.

Nasıl dölber dögmeler,
Kel sayayıq beraber:
Bir, eki, birer-birer,
Dögmelendi kölmekler.

Nevbet keldi ştanğa.
Sağ ayağından başla.
Artından sol ayağıñ
Kirset sol balağına.

Tercime etken *Dilâra İbragimova*

Sergey Mihalkov

Afta

(«Nedelâ»)

Bazarertesi

Bazarertesi künü
Aftada birinci kün.
Ondan başlana afta.
Ders yap, divanda yatma.

Salı

Salı — ikinci qardaş.
Çalışa yavaş-yavaş.
Çalışmaqtan iç qorqmay.
Salınıñ işi qaynay.

Çarşenbe

Afta ortası künü,
Vaqtı yoq eglenmege.
Nedir? — dep sorasañız.
Onıñ adı çarşenbe.

Джумаакъшамы

Джумаакъшамы куню.
Якъындыр афта сонъу.
Бакъа огге ве арткъа,
Чокъ севмез ишлемеге.

Джума

Джума куню чебердир.
Ишини тез-тез эте.
Антерини азырлап,
Ашыкъа шеньленмеге.

Джумаэртеси

Сонъкинден эвелькиси,
Эрте турмагъа севмез.
Бутюн ишлерни ташлап,
Шеньлене сербест-сербест.

Базар

Единджи кунъдир базар.
Базар куннинъ неси бар?
Оюны, эгленджеси,
Йырламасы, кезмеси.

Терджиме эткен *Нияра Абляимова*

Къошма малюмат: Шиирчиклер «Вакъыт. Заман» циклына кирген «Афта» мевзусы огренильгенде, афтанынъ эр бир куню акъкъында ассоциациялар къурмакъ ичюн огренюв макъсадынен къулланылгъан.

Cumaaqşamı

Cumaaqşamı künü.
Yaqındır afta soñu.
Baqa ögge ve artqa,
Çoq sevmez işlemege.

Cuma

Cuma künü çeberdir.
İşini tez-tez ete.
Anterini azırlap,
Aşıqa şeñlenmege.

Cumaertesi

Soñkinden evelkisi,
Erte turmağa sevmez.
Bütün işlerni taşlap,
Şeñlene serbest-serbest.

Bazar

Yedinci kündir bazar.
Bazar künniñ nesi bar?
Oyunı, eglencesi,
Yırlaması, kezmesi.

Tercime etken *Niyara Ablâlimova*

Qoşma malumat: Şiirçikler «Vaqt. Zaman» tsıklına kirgen «Afta» mevzusu öğrenilgende, aftanıñ er bir künü aqqında assotsiatsiyalar qurmaq içün öğrenüv maqsadınan qullanılğan.

II. ПАРМАКЪ ОЮНЛАРЫ

Лейля Асанова

* * *

Саба эрте мен турам,
Пармакъларыма бакъам:
(эки эль пармакъларыны ойнатмакъ),
Бу семирген
*(сагъ эльнинъ баи пармагъыны,
сол эльнинъ авучынен тутмакъ
ве бираз сыйпаламакъ),*
Бу азгъан
*(сагъ эльнинъ ишарет пармагъыны
сол эльнинъ авучынен сыйпаламакъ),*
Орта пармагъым оськен
*(сагъ эльнинъ орта пармагъыны
сол эльнинъ авучынен сыйпаламакъ),*
Адсыз пармакъ денъишмеген
*(сагъ эльнинъ адсыз пармагъыны
сол эльнинъ авучынен сыйпаламакъ).*
Я чинатий? САКЪЛАНГЪАН
(эки элни аркъагъа сакъламакъ)!

* * *

Кемане чала-чала,
Пармачыкъларым тала.
Айды даре алайым,
Дамбур-думбур чалайым.

II. PARMAQ OYUNLARI

Leylâ Asanova

* * *

Saba erte men turam,
Parmaqlarıma baqam:
 (eki el parmaqlarını oynatmaq),
Bu semirgen
 (sağ elniñ baş parmağını,
 sol elniñ avuçinen tutmaq
 ve biraz sıypalamaq),
Bu azğan
 (sağ elniñ işaret parmağını
 sol elniñ avuçinen sıypalamaq),
Orta parmağım öskən
 (sağ elniñ orta parmağını
 sol elniñ avuçinen sıypalamaq),
Adsız parmaq deñişmegən
 (sağ elniñ adsız parmağını
 sol elniñ avuçinen sıypalamaq).
Ya çinativ? SAQLANĞAN
 (eki elni arqağa saqlamaq)!

* * *

Kemane çala-çala,
Parmaçıqlarım tala.
Aydı dare alayım,
Dambur-dumbur çalayım.

* * *

Онъ кьолумнен ашайым,
Онъ кьолумнен мен язам.
Онъ кьолумнен кьуршун кьалем
Тутып, шекиллер сызам.
Башкьа шейлер эткенде,
Сол кьолумны ишлетем.
Сол кьолум тенбель дегиль.
Сол кьолума иш ете!

* * *

Топ тегерекке ошай,
Овал исе хыяргъа.
Дёрткоше — пенджерере,
Тюзкошелик — килимге.

* * *

Тапур-тупур ат чапа.
Ёлдан бир налчыкъ тапа.
Котере табанчыкъны:
«Мыкъланъыз, — дей, — налчыгъым!»

* * *

Багъчада кьушлар йырлай,
Кокте кунеш парылдай.
Дерьяда балыкъ ялдай,
Пулчыкълары йылтырай.

* * *

Мышыкъ саба темизлене:
Аякъларыны ялай.
Авучыны сылатып,
Бегчигини сийпалай.

* * *

Oñ qolumnen aşayım,
Oñ qolumnen men yazam.
Oñ qolumnen qurşun qalem
Tutıp, şekiller sızam.
Başqa şeyler etkende,
Sol qolumnu işletem.
Sol qolum tenbel degil.
Sol qoluma iş yete!

* * *

Top tögerekke oşay,
Oval ise hıyarğa.
Dörtköşe — pencerege,
Tüzköşelik — kilimge.

* * *

Tapur-tupur at çapa.
Yoldan bir nalçıq tapa.
Kötere tabançıqnı:
«Mıqlañız, — dey, — nalçığım!»

* * *

Bağçada quşlar yırlay,
Kökte küneş parılday.
Deryada balıq yalday,
Pulçıqları yıltıray.

* * *

Mışıq saba temizlene:
Ayaqlarını yalay.
Avuçını sılatıp,
Betçigini siypalay.

* * *

Хамыр бастыкъ,
*(эки эльнен хамыр басувны
имитация этмек)*
Джайым яйдыкъ.
*(эки эльнен окълав тутып,
керекли арекетлер этмек)*
Оны кесип,
*(пычкъынен энине ве боюна
кесюв арекетлерини этмек)*
Къыйма къойдыкъ.
*(сагъ эльнинъ пармакъларыны
топлап, санки къыйма къойгъан
киби арекетлер этмек)*
Уфакъ аш ясадыкъ,
*(эки эль пармакъларыны
ишлетип, керекли арекетлер
япмакъ)*
Тойып-тойып ашадыкъ.
*(ашагъан адамнынъ арекетлерини
этмек, нек тойгъан адамы
ифаде этмек ичюн къурсакъны
сыйпаламакъ,)*

* * *

Къашкъыр агъызыны ача.
Тавшан къашкъырдан къача.
Къашкъыр чапа, еталмай,
Тавшанчыкъны туталмай!

* * *

Яза-яза болдурдыкъ,
Ярым саат отурдыкъ.
Еринден турсын эр кес,
Эм де секирсин тез-тез!

* * *

Hamır bastıq,
*(eki elnen hamır basuvnu
imitatsiya etmek)*
Cayım yaydıq.
*(eki elnen oqlav tutıp,
kerekli areketler etmek)*
Onı kesip,
*(pıçqınen enine ve boyuna
kesüv areketlerini etmek)*
Qıyma qoydıq.
*(sağ elniñ parmaqlarını
toplap, sanki qıyma qoyğan
kibi areketler etmek)*
Ufaq aş yasadıq,
*(eki el parmaqlarını
işletip, kerekli areketler
yapmaq)*
Toyıp-toyıp aşadıq.
*(aşğan adamniñ areketlerini
etmek, pek toyğan adamnı
ifade etmek için qursaqnı
sıypalamaq,)*

* * *

Qaşqır ağızını aç.
Tavşan qaşqırdan qaça.
Qaşqır çapa, yetalmay,
Tavşançıqnı tutalmay!

* * *

Yaza-yaza boldurdıq,
Yarım saat oturdıq.
Yerinden tursın er kes,
Em de sekirsın tez-tez!

* * *

Яза-яза болдурдыкъ.
Энди раатланайыкъ.
Пармачыкъларны топлап,
Эки юмрукъ япайыкъ.

* * *

Чамашырны ювамыз,
Сонъра исе чайкъаймыз.
Яхшы сыкъып, къакъамыз,
Юксек тельге асамыз.

* * *

Копчеклер кете такъ-тукъ,
Тренлер эп ашыкъа.
Токътагъанда ёлджулар
Бири тюше, бири чыкъа.

* * *

Биз улакълар, улакълар,
Ме-ме-ме!
Седемиз ешилъ отлар,
Е-ме-ге!
Анамызнен кеземиз,
Ме-ме-ме!
Темиз сютчик эдемиз,
Э, э, э!

* * *

Ав-ав, авучлар,
Сенде бар, менде де бар.
*(эки я да зияде бала
авучларынен бир-бирлерининъ
авучларына бир токъунмакъ,
бир эль чырпмакъ)*

* * *

Yaza-yaza boldurdıq.
Endi raatlanayıq.
Parmaqlarını topla,
Eki yumruq yapayıq.

* * *

Çamaşırını yuvamız,
Soñra ise çayqaymız.
Yahşı sıqıp, qaşamız,
Yüksek telge asamız.

* * *

Köpçekler kete taq-tuq,
Trenler ep aşıq.
Toqtağanda yolcular
Biri tüşe, biri çıq.

* * *

Biz ulaqlar, ulaqlar,
Me-me-me!
Sevemiz yeşil otlar,
Ye-me-ge!
Anamıznen kezemiz,
Me-me-me!
Temiz sütün ememiz,
E, e, e!

* * *

Av-av, avuçlar,
Sende bar, mende de bar.
*(eki ya da ziyade bala
avuçlarından bir-birleriniñ
avuçlarına bir toqunmaq,
bir el çırpmaq)*

Авучларым шап, шап, шап,
(эр бир бала учь кере эль чырпа)

Бир-эки — олды китап.
(эки эльни бирлештирип,
китап киби япмакъ)

Учь, дёрт, беш — олды къуш
(эки эльнен учкъан
къушны имитация этмек)

Алты-еди — салынджакъ.
(эки эль пармакъларыны
бир-бирине кечирип,
салынджакъ саллангъан
арекетлерни япмакъ).

Секиз — балыкъ ялдайджакъ.
(сол авучнен сагъ эльнинъ
устюни къапатып,
эки эльнинъ баш
пармакъларыны ойнатмакъ)

Докъуз-он — раатлан!
(эки эльни бир бирининъ
устюне ве сагъ янакънынъ
астына къойып, юкълагъан
адамны ифаде этмек)

* * *

Кузьде къушлар учып кете.

Къайда?

Дженюпке.

Баарьде олар къайта.

Къайдан?

Дженюптен.

Озьлерине юва ясай.

Неден?

Отлардан,

Тобандан,

Avuçlarım şap, şap, şap,
(er bir bala üç kere el cırpa)
Bir-eki — oldu kitap.
*(eki elni birləşdirip,
kitap kibi yapmaq)*
Üç, dörd, beş — oldu quş
*(eki elnen uçqan
quşnu imitatsiya etmək)*
Altı-yedi — salıncaq.
*(eki el parmaqlarını
bir-birine keçirip,
salıncaq sallanğan
areketlerni yapmaq).*
Sekiz — balıq yaldaycaq.
*(sol avuçnen sağ elniñ
üstünü qapatıp,
eki elniñ baş
parmaqlarını oynatmaq)*
Doquz-on — raatlan!
*(eki elni bir biriniñ
üstüne ve sağ yanaqnuñ
astına qoyıp, yuqlağan
adamnu ifade etmək)*

* * *

Küzde quşlar uçıp kete.
Qayda?
Cenüpkə.
Baarde olar qayta.
Qaydan?
Cenüpten.
Özlerine yuva yasay.
Neden?
Otlardan,
Tobandan,

Къуругъан пытакълардан.
Ювада йымырта къозлай.
Насыл?
Томалакъ.
Йымырталардан не чыкъа?
Балачыкълары.
Балачыкълары не ашай?
Боджек, сылавджан.
Ашап-ашап насыл ола?
Бааааааалабан!!!

* * *

Багъчада къушлар йырлай,
Кокте кунеш парылдай.
Дерьяда балыкъ ялдай,
Пулчыкълары йылтырай.

Quruğan pıtaqlardan.
Yuvada yımırta qozlay.
Nasıl?
Tomalaq.
Yımırtalardan ne çıqa?
Balaçıqları.
Balaçıqları ne aşay?
Böcek, sılavcan.
Aşap-aşap nasıl ola?
Baaaaaaalaban!!!

* * *

Bağçada quşlar yırlay,
Kökte küneş parılday.
Deryada balıq yalday,
Pulçıqları yıldıray.

III. РААТЛЫКЪ МЕШГЪУЛИЕТЛЕРИ

Лейля Асанова

Мешгъулиетлернинъ арекетлери оджа я да тербиеджининъ истегине коре ляйыкъ сайгъанлары шекильде денъиштириле биле.

Эллер бельде

Эллер

*(онъ къолнен онъ
быкъыныны тутмакъ)*

бельде.

*(сол къолунен сол
быкъынынъы тутмакъ)*

Омуз-лар-да.

*(сагъ ве сол эллерни
невбетнен сагъ ве сол
омузларгъа тийдирмек)*

Сонъ котерем йылдызларгъа.

*(невбетнен баишта сагъ
къолны, сонъ сол къолны
тёнеге котермек)*

Шап-шап шапылдайым,

*(баи устюнде учъ кере
эльчырмакъ)*

Сонъ хайтарма ойнайым.

(оюн арекетлерини япмакъ)

Денъизде къайыкъ ялдай

Денъизде къайыкъ ялдай,

Кокте кунеш йылтырай.

Ель далгъаларнен ойнай,

Чагъалаларны айдай.

III. RAATLIQ MEŞĞULİYETLERİ

Leylâ Asanova

Meşğuliyetlerniñ areketleri oca ya da terbiyeciniñ istegine köre lâyıq sayğanları şekilde deñiştirile bile.

Eller belde

Eller

*(oñ qolnen oñ
bıqını tutmaq)*

belde.

*(sol qolunen sol
bıqını tutmaq)*

Omuz-lar-da.

*(sağ ve sol ellerni
nevbetnen sağ ve sol
omuzlarğa tiydirmek)*

Soñ köterem yıldızlarğa.

*(nevbetnen başta sağ
qolnı, soñ sol qolnı
töpege kötermek)*

Şap-şap şapıldayım,

*(baş üstünde üç kere
elçirpmaq)*

Soñ haytarma oynayım.

(oyun areketlerini yapmaq)

Deñizde qayıq yalday

Deñizde qayıq yalday,

Kökte küneş yıldıray.

Yel dalğalarnen oynay,

Çağalarnı ayday.

* * *

Ким аркъамда?
(Онъ тарафкъа бакъмакъ)
Бильмейим!
(Омузларны котермек)
Ким аркъамда?
(Сол тарафкъа бакъмакъ)
Бильмейим!
(Омузларны котермек)
Айды, айланып бакъайым!
(360 градус бурулмакъ)

Бир башымыз бар бизим

Бир башымыз бар бизим —
Эгиле сагъгъа-солгъа.
Башымызны тута боюн —
Айлана анда-мында.
Догъру тургъан кевдемиз
Эгиле огге-арткъа,
Эки чебер элимиз —
Тёпеге ве ашагъа.
Эки кучлю аягъымыз
Отура, юре, чапа.
Будыр бизим беденимиз,
Тырыш сагълам олмагъа!

Терджиме эткен *Диляра Ибрагимова*

Биз кеземиз багъчада

Биз кеземиз багъчада
(еринде адымламакъ)
Ве чечеклер топлаймыз.
*(эгилип, чечек топлагъаныны
косътермек)*

* * *

Kim arqamda?
(*Oñ tarafqa baqmaq*)
Bilmeyim!
(*Omuzlarını kötermek*)
Kim arqamda?
(*Sol tarafqa baqmaq*)
Bilmeyim!
(*Omuzlarını kötermek*)
Aydı, aylanıp baqayım!
(*360 gradus burulmaq*)

Bir başımız bar bizim

Bir başımız bar bizim —
Egile sağğa-solğa.
Başımızı tuta boyun —
Aylana anda-mında.
Doğru turğan kevdemiz
Egile ögge-artqa,
Eki çeber elimiz —
Töpege ve aşağı.
Eki küçlü ayağımız
Otura, yüre, çapa.
Budır bizim bedenimiz,
Tırış sağlam olmağa!

Tercime etken *Dilâra İbragimova*

Biz kezemiz bağçada

Biz kezemiz bağçada
(*yerinde adımlamaq*)
Ve çeçekler toplaymız.
(*egilip, çeçek toplağanını
köstermek*)

Насыл дюльбер гульдесте
(кѡоларны огге узатмакъ)

Пек севинип кѡкѡлаймыз.

(башны салламакъ, кѡкѡламакъ)

Терджиме эткен *Диляра Ибрагимова*

Ербучыкъ

(«Хомка Хомка хомячок»)

Ербучыкъ айванчыгъы,
(сагъ элинен сол кѡлуны
омузындан башлап ашагъы
сыйпаламакъ, сол кѡлунен
сагъ кѡлуны)

Ёлакълы быджачыгъы.
(кѡурсачыкѡларны сыйпаламакъ)

Ербучыкъ эрте тура,
(эллер тѡнеге узаныла)

Яначыкѡларны юва,
(янакѡлар сыйпала)

Ювасыны сипире,
(сипиргенде япылгъан арекетлер)

Nasıl dölber güldeste
(qollarını ögge uzatmaq)
Pek sevinip qoqlaymız.
(başını sallamaq, qoqlamaq)

Tercime etken Dilâra İbragimova

Yerbuçıq

(«Homka Homka homâçok»)

Yerbuçıq ayvançığı,
(sağ elinen sol qolunu
omuzından başlap aşağı
sıypalamaq, sol qolunen
sağ qolunu)

Yolaqlı bıçağı.
(qursaçıqlarını sıypalamaq)

Yerbuçıq erte tura,
(eller töpege uzanıla)

Yanaçıqlarını yuva,
(yanaqlar sıypala)

Yuvasını sipire,
(sipirgende yapılgan areketler)

Сонъра азбаргъа кете
(еринде адымламакъ).

Бир-эки, бир-эки
(саде гимнастика киби къоллар
четке ве тёнеге котерилир)

Еринде де секирди.
(секириле)

Учь, дёрт, беш, алты
(гимнастика арекетлери)

Ербучугъым болдурды.
(эки авучыны бирлештирип,
сакъалына къоймакъ, яни
юкъусы кельгенини косътермек)

Терджиме эткен Дилъра Ибрагимова

Soñra azbarğa kete
(yerinde adımlamaq).

Bir-eki, bir-eki
(sade gimnastika kibi qollar
çetke ve töpege köterilir)

Yerinde de sekirdi.
(sekirile)

Üç, dört, beş, altı
(gimnastika areketleri)

Yerbuçuğım bodurdı.
(eki avuçını birleştirip,
saqalına qoymaq, yani
yuqusi kelgenini köstermek)

Tercime etken Dilâra İbragimova

Пек тырышып чалыштыкъ

Пек тырышып чалыштыкъ,
Эм окъудыкъ, эм яздыкъ.
*(котерильген къолларнынъ
пармакълары ойнатыла)*
Къазанды эр бир бала
*(ишарет пармагынен
сайып чыкъмакъ)*
Оджамыздан «машалла».
(эльчырпмалар)

Багъчада гуллер ачты

Багъчада гуллер ачты
*(эки авучны бирлештирип
пармакъларны ачмакъ)*
Мис киби къокъу сачты.
(къоллар эки тарафкъа джайыла)
Бир гульчикни узьдим мен.
*(эгилип узьгендайын
арекетни косьтермек)*
Санъа олсун эдием.
(юмрукъны огге узатмакъ)

Уяна саба кунеш

Уяна саба кунеш,
(эллер тёпеге узана)
Сачыла алтын нурлар.
*(пармакъларнен сув сепкендайын
арекетлер япыла)*
Балыкъ ялдай, къуш уча,
Секире тавшанчыкълар.

Pek tırışıp çalıştım

Pek tırışıp çalıştım,
Em oqudım, em yazdım.
*(köterilgen qollarını
parmaqları oynatıla)*
Qazandı er bir bala
*(işaret parmağın
sayıp çıxmaq)*
Ocamızdan «maşalla».
(elçirpmalar)

Bağçada güller açtı

Bağçada güller açtı
*(eki avuğunu birləştirib
parmaqlarını açmaq)*
Mis kibi qoqu saçtı.
(qollar eki tərəfə cayıla)
Bir gülçikni üzdim men.
*(egilip üzgendəyin
areketni göstərmək)*
Saňa olsun ediyəm.
(yumruğunu ögə uzatmaq)

Uyana saba küneş

Uyana saba küneş,
(eller töpəyə uzana)
Saçıla altın nurlar.
*(parmaqların suv sepkəndəyin
areketlər yapıla)*
Balıq yalday, quş uça,
Sekire tavşançıqlar.

*(айванларнынъ арекетлерине
такълид этиле)*
Биз эр шейни билемиз,
Даим арекеттемиз.
(эллер бельде, еринде адымлана)
Тез чапа, яваш юре,
*(тургъан ерде чапмакъ
ве яваш адымламакъ)*
Осип кокке юкселемиз.
*(аякъ уджларында котерилип,
къолларнен тёпеге узанмакъ)*

Нияра Аблялимова

Къаз балалары

Къаз баласы «гъа-гъа-гъа»
*(балалар къаз сесини
такълид этелер)*
Ашыкъа ювунмагъа.
*(балалар къаз киби
арекет этип юрелер)*
Сагъ къанатны сылата,
(сагъ къолларыны сыйпайлар)
Сол къанатны ойната.
(сол къолларыны сыйпайлар)
Темиз ювундыргъан сонъ
*(беденлерини ювунгъан
киби этип сыйпалайлар)*
Анасы оны ашата.
*(къашыкънен ашагъан
киби арекет япалар)*
Къаз баллары «гъа-гъа-гъа»,
*(балалар къаз сесини
такълид этелер)*

*(ayvanlarını areketlerine
taqlid etile)*
Biz er şeyni bilemiz,
Daim arekettemiz.
(eller belde, yerinde adımlana)
Tez çapa, yavaş yüre,
*(turğan yerde çapmaq
ve yavaş adımlamaq)*
Ösip kökke yükselemiz.
*(ayaq uclarında köterilip,
qollarnen töpege uzanmaq)*

Niyara Ablâlimova

Qaz balaları

Qaz balası «ğa-ğa-ğa»
*(balalar qaz sesini
taqlid eteler)*
Aşıqa yuvunmağa.
*(balalar qaz kibi
areket etip yüreler)*
Sağ qanatı sılata,
(sağ qollarını sıypaylar)
Sol qanatı oynata.
(sol qollarını sıypaylar)
Temiz yuvundırğan soñ
*(bedenlerini yuvunğan
kibi etip sıypalaylar)*
Anası onı aşata.
*(qaşıqnən aşğan
kibi areket yapalar)*
Qaz balları «ğa-ğa-ğa»,
*(balalar qaz sesini
taqlid eteler)*

Тез киринъиз ювагъа.
(къаз киби арекет этелер)
Ойнап тойгъан къазчыкъларны
(ойнагъан киби арекет этелер)
Аналары юкълата.
*(козьлерини юмып,
юкълагъан киби этелер).*

Т. Сикачѣва

Мераба!

«Мераба, алтын кунеш!
*(балалар къолларынен
авада тѣгереклер сызалар)*
Мераба, мавы сема!
(къолларыны кокке котерелер)
Мераба, сербест рузгяр!
*(явааштан бир-бирлери
тарафкъа уфюрелер)*
Бакъ, меним достум не чокъ!
*(къолларынен баишкъа
балаларгъа ишарет этелер)*
Къолларынгъызны сыкъам,
(къол сыкъышалар)
Эр кеснен селямлашам!»
*(эп бераберликте
«хоиш кельдинъ» дейлер)*

Терджиме эткен *Нияра Абляимова*

Къошма малюмат: Шиир разминка-селямлашув вазифесини беджере. Дерснинъ башлангъычында бу шиирчикни балаларнен бераберликте айтып, арекетлерни берабер япмакъ ёлунен оджанен балалар ве балаларнынъ озъара мусбет мунасебетлер къурмаларына ёл ача.

Tez kiriňiz yuvağa.
(qaz kibi areket eteler)
Oynap toyğan qazçıqlarını
(oynağan kibi areket eteler)
Anaları yuqlata.
(közlerini yumıp,
yuqlağan kibi eteler).

T. Sikaçöva

Meraba!

«Meraba, altın küneş!
(balalar qollarınen
avada tögerekler sızalar)
Meraba, mavı sema!
(qollarını kökke kötereler)
Meraba, serbest ruzgâr!
(yavaştan bir-birleri
tarafqa üfüreler)
Baq, benim dostum ne çoq!
(qollarınen başqa
balalarğa işaret eteler)
Qollarıñızını sıqam,
(qol sıqışalar)
Er kesnen selâmlaşam!»
(ep beraberlikte
«hoş keldiñ» deyler)

Tercime etken *Niyara Ablâlimova*

Qoşma malumat: Şiir razminka-selâmlaşuv vazifesini becere. Dersniñ başlanğıçında bu şiirçikni balalarnen beraberlikte aytıp, areketlerni beraber yapmaq yolunen ocanen balalar ve balalarınñ özara müsbet munasebetler qurmalarına yol aç.

Чебер пармакъларым

(«Мы писали, мы писали...»)

Пармакъларым пек чебер! Ресим сызар, кягъыт кесер.
Язы язып болдурсалар, пармакъларым оюн истер:
Ормандаки тавшан киби, чапып-чапып секирер.
Денъиздеки балыкъ киби, сувдан чыкъар ве кирер.
Коклердеки къушлар киби къанатларыны чырпар.
Бираз доланып кельген сонъ, о кене ишке къайтар.

Терджиме эткен *Нияра Абляимова*

Къошма малюмат: Шиир разминкадыр. Дерс сырасында фаа-
лиет денъишювлери арасында балаларны раатландырмакъ ичюн
къулланылгъан эди. Эр бир сатырда анълатылгъан адиселер бала-
ларнен берабер беден арекетлери ярдымынен косътериле.

Сергей ве Екатерина Железновлар

Автобус

Автобуста отурам,
(балалар къолларыны тизлери
устюне къоюп отуралар)
Отурам, отурам!
Пенджеренден тышкъа бакъам,
(къолларыны алынларында
бирлештирип бакъалар)
Мен бакъам.
Огге бакъам, арткъа бакъам,
(огге бакъалар, арткъа
айланып бакъалар)
Эп бакъам, эп бакъам.
Ёлджулыкъкъа азырланам,
Азырланам.
Копчеклер айлана энди.

Çeber parmaqlarım

(«Mı pisali, mı pisali...»)

Parmaqlarım pek çeber! Resim sızar, kâğıt keser.
Yazı yazıp boldursalar, parmaqlarım oyun ister:
Ormandaki tavşan kibi, çapıp-çapıp sekirer.
Deñizdeki balıq kibi, suvdan çıxar ve kirer.
Köklerdeki quşlar kibi qanatlarını çırpır.
Biraz dolanıp kelgen soñ, o kene işke qaytar.

Tercime etken *Niyara Ablâlimova*

Qoşma malumat: Şiir razminkadır. Ders sırasında faaliyet deñişüvleri arasında balaları raatlandırmaq içün kullanılğan edi. Er bir satırda añlatılğan adiseler balalarnen beraber beden areketleri yardımnen kösterile.

Sergey ve Yekaterina Jeleznovlar

Avtobus

Avtobusta oturam,
(balalar qollarını tizleri
üstüne qoyup oturalar)
Oturam, oturam!
Pencereden tışqa baqam,
(qollarını alınlarında
birleştirip baqalar)
Men baqam.
Ögge baqam, artqa baqam,
(ögge baqalar, artqa
aylanıp baqalar)
Ep baqam, ep baqam.
Yolculıqqa azırlanam,
Azırlanam.
Köpçekler aylana endi.

*(кѡолларыны копчеклернинъ
арекетини такълид этип
айландыралар)*
Бакъ бойле, бакъ бойле.
Копчеклер де айланды.
Биз кетемиз!
Фырчылар джамны темизлей
*(кѡолларынен фырчыларнынъ
арекетлерини такълид этелер)*
Вжик-вжик-вжик, вжик-вжик-вжик,
Тамчыларны сюртмек истей
Вжик-вжик-вжик!
Биз сусып отурмаймыз,
Бип-бип-бип, бип-бип-бип,
(эллеринен тизлерине чырпалар)
Пек шень бир йыр йырлаймыз,
Бип-бип-бип!
*(бип-бип-бип сеслерини
текрарлайлар)*
Автобус эп саллана,
*(балалар отургъычларында
сагъдан-солгъа салланалар)*
Саллана, саллана.
Автобус эвге таба
Ёл ала!

Кѡошма малюмат: Бу разминка йыр шекилиндедир. Йырнынъ минусовкасы ве бу терджиме кѡулланыларакъ балаларнен берабер йырлап арекетлерни текрарлагъан эдик. Отургъыч киби васталар кѡулланылып автобус сценкасы яратыла эди. Бойле разминкалар балаларда мусбет ве эгленджели дуйгъулар догъура.

Терджиме эткен *Нияра Абляимова*

*(qollarını köpçeklerniñ
areketini taqlid etip
aylandıralar)*
Baq böyle, baq böyle.
Köpçekler de aylandı.
Biz ketemiz!
Fırçılar camnı temizley
*(qollarınen fırçılarnıñ
areketlerini taqlid eteler)*
Vjik-vjik-vjik, vjik-vjik-vjik,
Tamçılarnı sürtmek istey
Vjik-vjik-vjik!
Biz susıp oturmaymız,
Bip-bip-bip, bip-bip-bip,
(ellerinen tizlerine çırpalar)
Pek şeñ bir yır yırlaymız,
Bip-bip-bip!
*(bip-bip-bip seslerini
tekrarlaylar)*
Avtobus ep sallana,
*(balalar oturğıçlarında
sağdan-solğa sallanalar)*
Sallana, sallana.
Avtobus evge taba
Yol ala!

Qoşma malumat: Bu razminka yır şeklindedir. Yırnıñ minusovkası ve bu tercime qullanılaraq balalarnen beraber yırlap areketlerni tekrarlaşan edik. Oturğıç kibi vastalar qullanılıp avtobus stsenkası yaratıla edi. Böyle razminkalar balalarda müsbet ve eglenceli duyğular doğura.

Tercime etken *Niyara Ablâlimova*

IV. ТАПМАДЖАЛАР

Лейля Асанова

Ялап-ялап тоймайсынъ, тишлемеге кыймайсынъ.
Онен кунеште турма. Онынъ ады...

(Дондурма)

Къырмызы, сары, ешилъ, эр мевсимде о пишер.
Нар, алма, армут дегиль, онынъ ады...

(Учьфенер)

Еди агъа къардаш, бир-бирине ёлдаш.
Олмасалар дюньяда, олмаз къалем, боя да.

(Ренклер)

Къуйрукълары узун, тишлери кескин.
Куль тюстедир озълери, боюнджакъдай козьлери.

(Сычанлар)

IV. TAPMACALAR

Leylâ Asanova

Yalap-yalap toymaysıñ, tişlemege qıymaysıñ.
Onen küneşte turma. Onıñ adı...

(Dondurma)

Qırmızı, sarı, yeşil, er mevsimde o pişer.
Nar, alma, armut degil, onıñ adı...

(Üçfener)

Yedi ağa qardaş, bir-birine yoldaş.
Olmasalar dünyada, olmaz qalem, boya da.

(Renkler)

Quyruqları uzun, tişleri keskin.
Kül tüstedir özleri, boyuncaqday közleri.

(Sıçanlar)

V. САЙЫМЛАР

Лейля Асанова

* * *

Бу сыныф.
Сыныфта
Нелер бар?
Бар тахта.
Пенджерелер ве къапы,
Рале, китап долабы.
Зийрек талебелер бар,
Тербиелидир олар!

* * *

Балтаны ал,
Одун парла.
Сувукъ къышкъа
Сен азырланъ.
Такъ-такъ балтачыкъ,
Къыш кельсин,
Одун чокъ!

* * *

Пиляв пиширмек ичюн
Нелер керек, аджеба?
Эт, хавуч, пирнич, согъан,
Туз, ягъ, сув, кевгир, къазан.
Пишкен сонъ
Табакъ керек,
Ашайджакъ тамакъ керек!

* * *

Башыма кийдим къалпакъ,
Элиме кийдим къолчакъ.
Аягъыма исе чызма.
Энди мумкюнми чыкъмакъ?

V. SAYIMLAR

Leylâ Asanova

* * *

Bu sınıf.
Sınıfta
Neler bar?
Bar tahta.
Pencereler ve qapı,
Rale, kitab dolabı.
Ziyrek talebeler bar,
Terbiyelidir olar!

* * *

Baltanı al,
Odun parla.
Suvuq qışqa
Sen azırlañ.
Taq-taq baltaçıq,
Qış kelsin,
Odun çox!

* * *

Pilâv pişirmək için
Neler kerek, aceba?
Et, havuç, pirniç, soğan,
Tuz, yağ, suv, kevgir, qazan.
Pişken soñ
Tabaq kerek,
Aşaycaq tamaq kerek!

* * *

Başıma kiydim qalpaq,
Elime kiydim qolçaq.
Ayağıma ise cızma.
Endi mümkünmi çıqmaq?

**Лейля
Асанова**

**Leylâ
Asanova**

Асанова Лейля 1956 сенеси декабрьнинъ 23-де Озбекистанда Шахрихан шеэринде догъды. 1974—1978 сенелери Андижан Девлет тиллер педагогика институтынынъ рус тили ве эдебияты факультетинде окъуды. 1988 сенеси къорантасынен берабер Ватан Къырымгъа авдет олды. Джанкой районы Яснополянское кою орта мектепте оджалыкъ япты. Башта рус тили ве эдебияты оджасы, сонъ исе къырымтатар тили ве эдебияты оджасы оларакъ чалышты. 1990—1993 сенелери Фрунзе адлы Симферополь Девлет университетининъ къырымтатар тили ве эдебияты факультетининъ гъыябий болугинде окъуды. 27 сене мектепте ве 9 йылдан берли Бахчасарайда ерлешкен «Фиданлар» шимди «Хан чайыр фиданлары» / бала меркезинде чалыша. 2015 сенеси кечиричильген «Subyan» методик ишлер ярышында «Бала шиирлери» номинациясында гъалебе къазанды.

Секизинджи сыныфтан башлап рус ве къырымтатар тиллеринде шиирлер яза. Учъ баланынъ анасы ве он бир торуннынъ битасы ола.

Asanova Leylâ 1956 senesi dekabrniň 23-de Özbekistanda Şahrihan şeerinde doğdı. 1974—1978 senele-ri Andijan Devlet tiller pedagogika institutiniň rus tili ve edebiyatı fa-kultetinde oqudı. 1988 senesi qoran-tasinen beraber Vatan Qırımğa avdet oldı. Canköy rayonu Yasnopolânsko-ye köyü orta mektepte ocalıq yaptı. Başta rus tili ve edebiyatı ocası, soñ ise qırımtatar tili ve edebiyatı ocası olaraq çalıştı. 1990—1993 seneleri Frunze adlı Simferopol Devlet uni-versitetiniň qırımtatar tili ve edebi-yatı fakultetiniň gıyabiy bölüğünde oqudı. 27 sene mektepte ve 9 yıldan berli Bahçasarayda yerleşken «Fi-danlar» / şimdi «Han çayır fidanları»/ bala merkezinde çalışa. 2015 senesi keçiriçilgen «Subyan» metodik işler yarışında «Bala şiirleri» nominatsiya-sında galebe qazandı.

Sekizinci sınıftan başlap rus ve qırımtatar tillerinde şiirler yaza. Üç balanın anası ve on bir torunun bitası ola.

**Диляра Ибрагимова
(Абибуллаева)**

**Dilâra İbragimova
(Abibullayeva)**

Ибрагимова (Абибуллаева) Диляра 1982 сенеси Озбекистанда, Янгиюль шеэринде догъды. 1988 сенеси аилесинен Кырымгъа кочип, Эски Кырым шеэринде ерлештилер. 1999 сенеси миллий мектепни битирип, Кырым муэндислик ве педагогика университетининъ кырымтатар тили ве эдебияты, украин тили ве эдебияты болугине окъумагъа кирди. Университетни битирген соңъ 2 йыл девамында кырымтатар ильмий араштырма меркезинде стажёр-араштырмаджы вазифесинде ве соңъра кырымтатар ве тюрк эдебияты кафедрасында оджа оларакъ чалышты. 2011 сенеси Ахмет Ихсан Кырымлы адына эдебият ярышында гъалебе къазанды. «Авдет» газетасынынъ терджиманы олып чалышты, «Хидает» газетасында мақалелери басылды. Ал-азырда эки баланынъ анасыдыр. 2015 сенеси «Fidançıq» окъутув ве инкишаф меркези адындан «Subyan» методик ишлер ярышында «Пармакъ оюнлары, саювлар, раатлыкъ дакъикъалары» номинациясында гъалебе къазанды.

İbragimova (Abibullayeva) Dilâra 1982 senesi Özbekistanda, Yangiyül şeerinde doğdı. 1988 senesi ailesinen Qırımğa köçip, Eski Qırım şeerinde yerleştiler. 1999 senesi milliy mektepni bitirip, Qırım müendislik ve pedagogika universitetiniñ qırımtatar tili ve edebiyatı, ukrain tili ve edebiyatı bölüğine oqumağa kirdi. Universitetni bitirgen soñ 2 yıl devamında qırımtatar ilmiy araştırma merkezinde stajör-arştırmacı vazifesinde ve soñra qırımtatar ve türk edebiyatı kafedrasında oca olaraq çalıştı. 2011 senesi Ahmet İhsan Qırımlı adına edebiyat yarışında ğalebe qazandı. «Avdet» gazetasınıñ tercimanı olup çalıştı, «Hidayet» gazetasında maqaleleri basıldı. Al-azırda eki balanıñ anasıdır. 2015 senesi «Fidançıq» oqutuv ve inkişaf merkezi adından «Subyan» metodik işler yarışında «Parmaq oyunları, sayuvlar, raatlıq daqiqaları» nominatsiyasında ğalebe qazandı.

**Нияра Аблялимова
(Вафина)**

**Niyara Ablâlimova
(Vafina)**

Аблялимова (Вафина) Нияра 1989 сенеси сентябрьнинъ 8-де догъды. 2006 сенеси Судакъ району Къоз коюнинъ орта мектебини битирди. 2011 с. Къырым муэндислик ве педагогика университети къырымтатар ве тюрк филологиясы факультетининъ къырымтатар тили ве эдебияты, тюрк тили ве эдебияты болугини битирди.

Окъувны битирген сонъ бир йыл девамында терджиман олып чалышты. 2012 йылында Украин гимназиясында къырымтатар ве тюрк тили оджасы олып чалышмагъа башлады. 2013—2014 сенелери арасында «Радуга» бала инкишаф меркезинде оджа олып чалышты. 2015 сенеси «Fidançıq» оқутув ве инкишаф меркези адындан «Subyan» методик ишлер ярышында «Терджимели бала шиирлери» номинациясында гъалебе къазанды.

Ablâlimova (Vafina) Niyara 1989 senesi sentâbrniñ 8-de doğdı. 2006 senesi Sudaq rayonu Qoz köyüniñ orta mektebini bitirdi. 2011s. Qırım müendislik ve pedagogika universiteti qırımtatar ve türk filologiyası fakultetiniñ qırımtatar tili ve edebiyatı, türk tili ve edebiyatı bölüğünü bitirdi.

Oquvni bitirgen soñ bir yıl devamında terciman olıp çalıştı. 2012 yılında Ukrain gimnaziyasında qırımtatar ve türk tili ocası olıp çalışmağa başladı. 2013—2014 seneleri arasında «Raduga» bala inkişaf merkezinde oca olıp çalıştı. 2015 senesi «Fidançıq» oqutuv ve inkişaf merkezi adından «Subyan» metodik işler yarışında «Tercimeli bala şiirleri» nominatsiyasında ğalebe qazandı.

«ФИДАНЧЫКЪ» БАЛАЛАР ИЧЮН ИНКИШАФ ВЕ ОКЪУТУВ МЕРКЕЗИ

«Фиданчыкъ» балаларгъа къырымтатар тилини, медение-тини огретмек, ана тили муитини яратмакъ макъсадынен 2013 сенеси сентябрьнинъ 28-де ачылды. Меркезде 2,5—7 яшында-ки балалар ичюн ана тили, нутукъ инкишафы, эгленджели эсап ве усталыкъ дерслери кечириле.

Дерслер оджалар тарафындан махсус ишлетилип чыкъа-рылгъан программа эсасында къырымтатар тилинде алып ба-рыла. «Фиданчыкъ»та балалар бири-биринен къырымтатар-джа субетлешмеге, чешит мевзуларда диалоглар къурмагъа огренелер. Талебелер дерслерде къырымтатар тили, адетлери ве анъанелеринен багълы мешгъулиетлер, вазифелер беджере-лер. Оджалар балаларгъа ана тилинде фикир юрсетмекни оюн тарзында огретелер.

Ал-азырда Меркезге 100-ден зияде талебе къатнай. Олар-нынъ арасында ана тилини яхшы бильгенлер ве ич те къы-рымтатарджа лаф этмеген балалар бар.

«Фиданчыкъ»та балалар группалары талебелернинъ яшла-рына ве тиль севиесине коре тешкиль этилелер. Меркезде дерслер афтада 2 кере кечириле.

Мектеп талебелери ичюн де махсус группалар чалыша. Меселя, «Йылдызлар» группасында башлангъыч сыныф та-лебелери, «Улькер» группасында исе орта сыныф талебелери окъуй.

«Айдынлар» — буюклер ичюн къырымтатар тилини огретюв курслары. Етишкен инсанларгъа ана тилини буюк истек ве севгинен огретемиз.

«FİDANÇIQ» BALALAR İÇÜN İNKİŞAF VE OQUTUV MERKEZİ

«Fidançiq» balalarğa qırımtatar tilini, medeniyetini ögretmek, ana tili müitini yaratmaq maqsadınen 2013 senesi sentābrniñ 28-de açıldı. Merkezde 2,5—7 yaşındaki balalar içün ana tili, nutuq inkişafı, eglenceli esap ve ustalıq dersleri keçirile.

Dersler ocalar tarafından mahsus işletilip çıkarılğan programma esasında qırımtatar tilinde alıp barıla. «Fidançiq»ta balalar biri-birinen qırımtatarca sübetleşmege, çeşit mevzularda dialoglar qurmağa ögreneler. Talebeler derslerde qırımtatar tili, adetleri ve ananelerinen bağılı meşğuliyetler, vazifeler becereler. Ocalar balalarğa ana tilinde fikir yürsetmekni oyun tarzında ögreteler.

Al-azırda Merkezge 100-den ziyade talebe qatnay. Olarnıñ arasında ana tilini yahşı bilgenler ve iç te qırımtatarca laf etmegen balalar bar.

«Fidançiq»ta balalar gruppaları talebelerniñ yaşlarına ve til seviyesine köre teşkil etileler. Merkezde dersler aftada 2 kere keçirile.

Mektep talebeleri içün de mahsus gruppar çalışa. Meselâ, «Yıldızlar» gruppasında başlanğıç sınıf talebeleri, «Ülker» gruppasında ise orta sınıf talebeleri oquy.

«Aydınlar» — büyükler içün qırımtatar tilini ögretüv kursları. Yetişken insanlarğa ana tilini büyük istek ve sevginen ögretemiz.

МУНДЕРИДЖЕ

I. Бала шиирлери	6–7
II. Пармакъ оюнлары	32–33
III. Раатлыкъ мешгъулиетлери	44–45
IV. Тапмаджалар	62–63
V. Сайымлар	64–65

MÜNDERİCE

.....I. Bala şiirleri
.....II. Parmaq oyunları
III. Raatlıqmeşğuliyetleri
.....IV. Tapmacalar
.....V. Sayımlar

**БАЛА ШИИРЛЕРИ,
ПАРМАКЪ ОЮНЛАРЫ
ВЕ РААТЛЫКЪ
МЕШГЪУЛИЕТЛЕРИ**

Топлагъан ве тертип эткенлер:
Абибуллаева Э., Беялова Л.

Муаррир *А. Велиев*
Корректор *С. Абляметова*
Рессам *З. Акимова*
Компьютер вёрсткасы *Э.Р. Аджалимова*

Басмагъа 19.04.2016 с. рухсет этильди.
Бичими 60x84^{1/16}. «Times New Roman»
гарнитурасы. Шартлы б. т. 4,2.
Колеми 4,5 б. т. Джеми 500 нусха.
Сымарыш № 40

**«ИП Подгорнов» матбаа
меркезинде басылгъан**
295023, Къырым Джумхуриети,
Симферополь ш.,
Генерал Родионов с., 17, 23 эв

**BALA ŞİİRLERİ,
PARMAQ OYUNLARI
VE RAATLIQ
MEŞĞULİYETLERİ**

Toplağan ve tertip etkenler:
Abibullayeva E., Belâlova L.

Muarrir *A. Veliyev*
Korrektor *S. Ablâmetova*
Ressam *Z. Akimova*
Kompyuter vörstkası *E.R. Acalimova*

Basmağa 19.04.2016 s. ruhset etildi.
Biçimi 60x84^{1/16}. «Times New Roman»
garniturası. Şartlı b. t. 4,2.
Kölemi 4,5 b. t. Cemi 500 nusha.
Sımarış № 40

**«İP Podgornov» matbaa
merkezinde basılğan**
295023, Qırım Cumhuriyeti,
Simferopol ş.,
General Rodionov s., 17, 23 ev